

# Romernes slaver

Romerne var ikke de første, der brugte slaver som arbejdskraft. Det gjorde også grækerne og de fleste andre kulturer før dem. Når man tog fanger i krig, havde man i princippet tre muligheder: slå fangerne ihjel, løsgive dem for en løsesum eller at gøre dem til slaver. Og ofte valgte man det sidste, især hvor man let kunne gøre brug af deres arbejdskraft.

Det er svært at vurdere omfanget af slaveri i oldtiden, men det har i hvert fald nogle steder været meget omfattende. Og i løbet af Romerrigets republik-periode (fra 509 til 27 evt.) fik det stor betydning; man mener at mindst en fjerdedel af befolkningen i Rom og den centrale del af Italien bestod af slaver. I selve Rom var det givetvis endnu flere, nogle mener at helt op til 40 % af befolkningen var slaver.

Flest slaver var der dog nok på godserne – de såkaldte *latifundier* – i Syditalien, Sicilien, Nordafrika og i Spanien. Store dele af de erobrede områder blev lejet ud til de højestbydende som her dyrkede korn, olivenolie og vin. Arbejderne var slaver – ofte krigsfanger – og produktionen foregik nogenlunde på samme måde som på de plantager europæerne oprettede i Amerika i 1600-1700-tallet.

Lænkede romerske slaver, kun iført skindkapper. Relief på en søjlesokkel fra Mainz fra kejser Vespasians tid (69-79 e.Kr.), kalksten. De to mænd er ca. 65 cm høje. © Mittelrheinisches Landesmuseum Mainz.

## Forskellige slags slaver

Det skal dog præciseres, at der var forskellige slags slaver, og at mange slaver levede et liv, der ikke adskilte sig væsentligt fra deres ejere. Det gjaldt fx den typiske husslave, som arbejdede med husarbejde, regnskaber eller som fx lærer eller amme. Og det gjaldt også de slaver, der arbejdede på små landbrug. Her arbejdede de sammen med ejeren, og da de repræsenterede en stor værdi, havde ejeren en klar interesse i at slaverne havde det nogenlunde godt.

Det var ofte anderledes på de store godser, som voksede frem i løbet af republik-perioden. Her deltog ejeren ikke selv i arbejdet, og han havde ikke nødvendigvis personligt kendskab til de enkelte slaver. Her havde slaverne det generelt værre, og det var nødvendigt med opsynsmænd og folk til at sætte arbejderne i gang med arbejdet.

Endnu værre har gladiator-slaverne og sex-slaverne utvivlsomt haft det – hver på deres måde. Gladiatorer skulle kæmpe mod hinanden eller mod vilde dyr i cirkus, og det endte før eller siden med døden. Men måske foretog de alligevel dét fremfor det hårde arbejde på godserne eller i de statslige miner. Generelt har de slaver der ikke havde særlige færdigheder, haft det hårdest, bl.a. fordi de var lettest at erstatte.

## Hvorfor blev man slave?

I øvrigt var der også forskellige årsager til at man blev slave – og i princippet levede alle romere med risikoen for selv at blive slave. Man kunne blive taget til fange under en krig eller et plyndringstogt. Man kunne vælge selv at blive slave; det kunne være den eneste måde man kunne overleve på – eller den eneste måde man



kunne betale en gæld på. Hvis man ikke kunne skaffe mad til sine børn, kunne man sælge dem som slaver. Man kunne også blive født som slave, og endelig kunne man blive dømt til at blive slave ved staten. De sidste fik den absolut hårdeste skæbne. Mens alle andre slaver i princippet havde mulighed for at købe sig fri – eller blive gjort frie – så var en dom til statslave ofte ensbetydende med strafarbejde til døden. Man kunne fx komme til at arbejde i miner under jorden, og herfra kom man som regel først op, når man døde. I et vist omfang brugte romerne også slaver til at ro deres skibe, de såkaldte *galejsslaver*. Det er kommet til at fremstå som om romerne altid brugte slaver til at ro deres krigsskibe, men det er ikke rigtigt. I en krigssituation er det alt for risikabelt at være afhængig af slaver. Det var derfor kun sjældent, at romerne greb til denne udvej. Som regel var det frie mænd, der sad ved årene.

#### VIDSTE DU...

##### ... at 'slave' egentlig er navnet på et folk

Romerne kaldte deres slaver for 'servus'; det er det samme ord, vi genfinder i det engelske 'to serve', 'at tjene'.

Ordet 'slave' trådte ind i de europæiske sprog sammen med de krigsfanger, som blev taget i Østeuropa. Befolkningen dér bestod (og består fortsat) primært af *slaviske* folk. Så når de blev solgt på de europæiske markeder, blev de solgt som slaver.



#### Slaveoprør

Det kan ikke undre, at slaverne på de store godser flere gange gjorde oprør.

Især tre af oprørene var store og førte til, at slaver gennem flere år havde kontrol over større områder. Det første af de store oprør fandt sted på Sicilien i 135-132 fvt. Rebellerne havde her – under ledelse af den syriske slave *Eunus* – i flere år kontrol med store dele af øen, men de blev til sidst nedkæmpet.

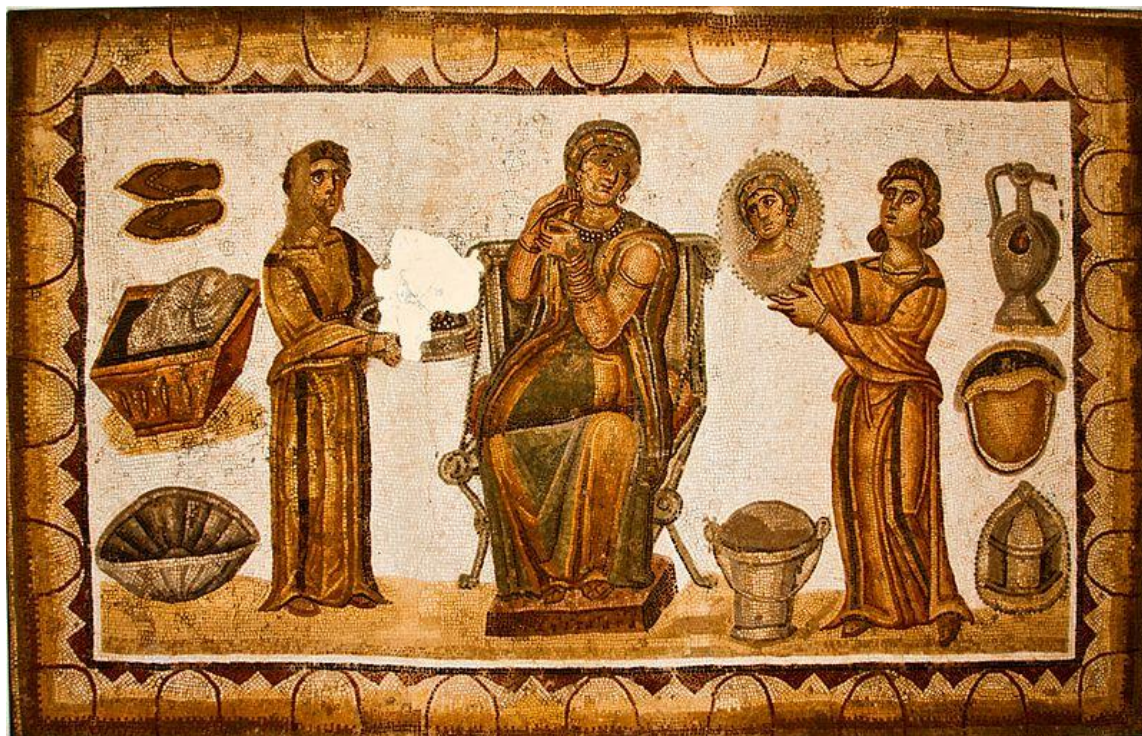
Det næste store oprør fandt sted i 104-101 fvt., også på Sicilien. Lederen hed *Salvius*. Da romerne samtidig var optaget af at bekæmpe den germanske stamme *kimbrerne*, der var trængt ind i Norditalien, varede det noget, inden de havde resurser til at tage sig af slaveoprøret. Men det blev til sidst nedkæmpet ligesom det første. Det tredje oprør var det største og det mest berømte. Det blev ledet af *Spartacus*, og varede fra 73 til 71 fvt. Den blev startet af en lille gruppe undslupne gladiatorer, men de fik meget hurtigt stor opbakning. Man mener, at deres hær omfattede omkring 120.000 personer – heraf en del kvinder og børn.

Oprøret truede en overgang selve Rom, og slaverne vandt gentagne gange over romerske hærstyrker. Det ser imidlertid ud til, at de var uenige om målet for opstanden; de var først på vej mod nord – ud af Italien – men de fleste vendte om og blev til sidst trængt ned i det sydligste Italien.

Det sidste slag endte med slavernes nederlag, og de omkring 6.000 slaver, der overlevede slaget, blev taget til fange og korsfæstet langs *Via Appia*-vejen fra Capua til Rom. Her hang deres lig i mange år til skræk og advarsel.

#### Slaveriet bremsede udviklingen

Det ser ikke ud til at de store slaveoprør reducerede lysten til at holde slaver. Men der var formentlig færre slaver i Romerrigets sidste tid, ganske enkelt fordi romerne vandt færre krige og tog færre krigsfanger. Fra slutningen af republik-tiden opstod der dog en voksende modvilje mod den måde man holdt slaver – og især mod at de blev straffet *urimeligt* hårdt. I den første del af kejser-tiden blev der således efterhånden indført forskellige love, der forbedrede slavernes vilkår. Bl.a. blev det muligt for slaver at føre retssag mod deres ejere, og fra omkring 150 kunne en slaveejers dræbte slave uden en rimelig grund, blive anklaget og dømt for drab.



Kilde: [http://www.rundtithistorien.dk/historisk\\_tema/rundt\\_i\\_historien/romerne/dagligliv\\_i\\_romerriget/dagligliv\\_i\\_romerriget/](http://www.rundtithistorien.dk/historisk_tema/rundt_i_historien/romerne/dagligliv_i_romerriget/dagligliv_i_romerriget/)

Den vigtigste grund til, at slaveriet efterhånden forsvandt, var imidlertid, at gevinsten i længden ikke stod mål med omkostningerne. Det viste sig at være mere profitabelt at have frie arbejdere til at arbejde for sig. Lønarbejdere er nødt til at arbejde rimeligt effektivt for få råd til at købe mad, mens slaver på alle måder prøver at arbejde så lidt som muligt.

Slaveriet havde også den ulempe, at det bremsede den teknologiske udvikling. Der var ingen grund til at være kreativ og opfindsom, når man har rigeligt med slaver – og i øvrigt også med frie daglejere. Romerne manglede ikke arbejdskraft, tværtimod. Og den store brug af slaver gjorde de frie mænd mindre nødvendige, det skabte arbejdsløshed og sociale problemer.

Det hjalp også, at man med vandhjulet fik en stærk og driftsikker energikilde. Det er lidt uklart, hvornår vandhjulet kom til Italien, men det skete formentlig allerede før vor tidsregning. I den østlige del af Romerriget var det allerede i brug omkring år 100 fvt.

Også kristendommen blev i stigende grad kritisk over for brug af slaver, i hvert fald hvis de var kristne. Og efterhånden gik man i Europa helt over til at bruge slaver af anden religion.

#### **KRITIK AF SLAVERIET**

Slaver var helt nødvendige for at den romerske økonomi kunne fungere. De var helt fra begyndelsen en integreret del af samfundet, og man kunne ikke forestille sig at undvære dem. Men det var ikke uden problemer at holde slaver, og bl.a. den romerske forfatter Seneca den ældre (54 fvt.-39 evt.) var kritisk over for dem der ikke behandlede deres slaver ordentligt. Han har bl.a. skrevet:

*The result is that slaves who cannot talk before his (the master) face talk about him behind his back. It is this sort of treatment which makes people say, 'You've as many enemies as you've slaves.' They are not our enemies when we get them; we make them so.*

Hverken Seneca eller andre på hans tid var dog imod slaveri som sådan. Og brug af slaver fortsatte da også mange hundrede år efter at Romerriget var gået i opløsning.

<https://teknologihistorie.systeme.dk/index.php?id=377>